

AINO MALMBERG

Maailmaa kierrellessä

Maailmaa kierrellessä

AINO MALMBERG

Maailmaa kierrellessä

Punos

Ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 1922

Uudistettu laitos

Toimitus: Tuija Tuomaala

ISBN 978-952-69-6212-2

ISBN 978-952-69-6213-9 (EPUB)

Punos-kustannus 2022

www.punoskustannus.fi

Kannen kuva: Museovirasto

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

Aino Malmberg (1865–1933)

Aino Malmbergia on luonnehdittu sanoilla kosmopoliitti, feministi ja edelläkävijä. Hän oli yhteiskunnallinen vaikuttaja, jolla oli poikkeuksellisen laajat kansainväliset verkostot. Naisten yhteiskunnalliseen, taloudelliseen ja oikeudelliseen asemaan liittyvät epäkohdat puhuttelivat Malmbergia jo nuorena, ja hän puhui naisten oikeuksien puolesta koko ikänsä. Hän ajoi myös itseenäistyvän Suomen asiaa ja haki aktiivisesti kansainvälistä tukea Suomelle.

Malmberg oli värikäs persoona ja sielultaan seikkailija, joka rakasti matkustamista ja teki ajalleen epätavallisia elämäntavallintoja. Henkiseksi kodikseen hän koki Englannin ja erityisesti Lontoon, missä hän asui useampaan otteeseen. *Maailmaa kierrellessä* kertoo hänen Lontoon-vuosistaan.

Aino Malmberg (o.s. Perenius) syntyi Hollolassa vuonna 1865 autonomian ajan Suomeen. Papin tyttärenä hän sai hyvät lähtökohdat elämälle. Perheessä arvostettiin koulutusta ja sivistystä, luettiin kirjallisuutta ja puhuttiin sekä suomea että ruotsia. Kodin ovet olivat auki seurakuntalaisille, joten Aino oppi jo nuorena seurustelemaan kaikenlaisten ihmisten kanssa.

Kansakoulun jälkeen Aino meni Jyväskylän suomenkieliseen tyttökouluun, jonka edistykselliseen opettajakuntaan kuului muun muassa Emma Irene Åström, ensimmäinen Suomessa yliopistotutkinnon suorittanut nainen. Aino lienee saanut vaikutteita – ja kenties herätyksen naisasiaan – myös Minna Canthilta, joka kirjoitti noihin aikoihin Keski-Suomi-lehteen tyttöjen koulutuksen ja naisten sivistyksen puolesta.

Jyväskylästä Aino siirtyi Helsingin suomalaiseen tyttökouluun ja sieltä Suomalaiseen jatko-opistoon. Opiston jälkeen hän suoritti ylioppilastutkinnon yhdessä saman vuosikurssin opiskelijan, Tekla Hultinin, kanssa. Vain neljä naista oli suorittanut tutkinnon ennen heitä, eikä kukaan suomeksi. Ylioppilastutkinto antoi oikeuden aloittaa ylipisto-opinnot, naisten tosin piti ensin hakea ”erivapaus sukupuolesta”.

Aino ja Tekla aloittivat opiskelun Helsingin yliopistossa vuonna 1886, Aino luonnontieteissä ja Tekla humanistisissa aineissa. He olivat ainoat sinä vuonna aloittaneet naisopiskelijat, eikä muillakaan vuosikursseilla ollut kuin kaksi muuta naista. Miesopiskelijoita oli 1760.

Opintojensa alkuvaiheessa Aino meni naimisiin luonnonhistorian ja maantieteen opettajan Emil Malmbergin kanssa ja sai opiskeluvuosiensa aikana kolme lasta. Hän jatkoi opiskelua raskauksista ja lapsista huolimatta, mikä oli ennenkuulumatonta. Opintoihin tuli lasten takia taukoja, mutta Aino saattoi opintonsa päätökseen – vaihdettuaan luonnontieteet englannin, kirjallisuuden ja taidehistorian opintoihin – ja valmistui vuonna 1897 opettajaksi. Sen jälkeen hän opetti englantia useissa helsinkiläiskouluissa sen sijaan, että olisi ajan tavan mukaan jäänyt kotiin ja keskittynyt äitiyteen. Työn ohessa hän suomensi ruotsin- ja englanninkielistä kirjallisuutta ja oli aikansa tuoteliimpia kääntäjiä. Hän osallistui myös Kalevalan kääntämiseen englanniksi. Hänen on sanottu olleen yksi tuon ajan harvoja englannin kielen, kirjallisuuden ja englantilaisen kulttuurin tunteijoita Suomessa.

Kirjoittajan uransa Aino Malmberg aloitti lehtikirjoituksilla, joissa hän esitteli brittiläistä kuvataidetta ja kirjallisuutta. Vähitellen hän alkoi kirjoittaa myös tarinoita ja julkaisi esikois-

teoksensa (*Tien ohesta tempomia*) 36-vuotiaana perheenäitinä vuonna 1901. Vuosina 1901–1903 hän julkaisi kaksi novellikokoelmaa ja romaanin, myöhemmin useita omaelämäkerrallisia kirjoja. Novellissa ”Ystävyttä” (kokoelmassa *Totta ja leikkiä*, 1903) hän kuvaa kahden naisen välistä rakkaussuhdetta. Se oli ensimmäinen suomenkielinen kertomus aiheesta, ja sitä pidetään Pohjoismaiden ensimmäisenä naisen kirjoittamana homoseksuaalista suhdetta kuvaavana tarinana. Erityisempää kohua se ei kuitenkaan Suomessa herättänyt.

Kirjailijana Malmberg oli satiirikko, yksi 1900-luvun alun keskeisistä suomalaisista satiirikoista. Hänen satiirinsa kohdistui ennen kaikkea helsinkiläisen porvariston nurkkauntaisuu-teen.

Vuosituhanen vaihteessa Venäjän keisarikunta pyrki yhtenäistämään Venäjää ja kaventamaan Suomen autonomiaa. Malmberg vastusti venäläistämisyarkimyksiä ja osallistui niiden vastaiseen toimintaan. Yhteydet venäläisiin vallankumouksellisiin saivat hänet pelkäämään karkotusta tai vankilatuomiota. Niinpä hän lähti vuonna 1909 vapaaehtoiseen maanpakoon Lontooseen. Lähtöön oli syynä myös aviokriisi, joka johti myöhemmin eroon. Pariskunnan teini-ikäiset lapset jäivät isänsä kanssa Suomeen. Malmberg kaipasi lapsiaan kovasti ja poti syyllisyyttä eron vaikutuksista heihin, vaikka nauttikin uudesta vapaudestaan.

43-vuotiaana, yksin ja varattomana, hän aloitti Lontoossa uuden elämän. Kaupunki oli hänelle kuitenkin entuudestaan tuttu, sillä hän oli tehnyt sinne useita matkoja ja hänellä oli siellä valmiina laajat verkostot. Hän myös tunsu Lontoon ja koko

englantilaisen kulttuurin itselleen läheiseksi, joten asettuminen uuteen kotikaupunkiin ei tuottanut vaikeuksia.

Suomi oli Euroopan ensimmäinen maa, jossa naiset saivat yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden, mikä herätti maailmalla huomiota. Niinpä Malmbergia pyydettiin eri tilaisuuksiin kertomaan äänioikeuden toteutumisesta. Samalla hän puhui Suomen poliittisesta tilanteesta ja haki muutenkin aktiivisesti tukea Suomelle Venäjän kiristäessä otteitaan. Hän toimi ikään kuin Suomen epävirallisena suurlähettiläänä. Hyvänä puhujana hän sai paljon näkyvyyttä Suomelle. Esitelmöimisen lisäksi hän kirjoitti englantilaisiin ja amerikkalaisiin lehtiin.

Vuonna 1912 Malmberg matkusti puolen vuoden esitelmämatkalle Yhdysvaltoihin. Sielläkin hän puhui sekä naisten äänioikeuden että Suomen asian puolesta. Kiertue sai runsaasti huomiota tiedotusvälineissä.

Kun ensimmäinen maailmansota vuonna 1914 syttyi Euroopassa, Malmberg pettyi siihen, etteivät sotaa käyvien maiden naiset yleisesti vastustaneet sotaa. Hän lähti sotaa ja ennen kaikkea siihen liittyvää propagandaa pakoon Yhdysvaltoihin, missä hän puhui sotaa vastaan ja jatkoi työtään naisten oikeuksien ja Suomen puolesta.

Kun Malmberg vuonna 1918 palasi Suomeen, maa oli itsestäistynyt ja kokenut sisällissodan, joka oli jakanut kansan kahdella. Malmberg vieroksui vallitsevaa ilmapiiriä ja kaipasi takaisin Lontooseen. Hän ei kuitenkaan saanut viisumia, sillä brittivilanomaiset pitivät häntä vihollismaa Saksan agenttina tai vaihtoehtoisesti vaarallisena bolševikkina. Niinpä hän matkusteli muualla Euroopassa ja kirjoitti Lontoon-vuosistaan kirjan *Maailmaa kierrellessä* (1922).

Vuonna 1923 Malmberg pääsi lopulta palaamaan Lontoon. Hän jatkoi esitelmöimistä ja kirjoitti siinä ohessa henkilökuvia sisältävän kirjan *Voimakasta väkeä* (1926) sekä muistelma-luonteisen tekstikokoelman *Voimatonta väkeä* (1927).

Malmbergin terveys alkoi vähitellen heiketä, mutta mieli paloi yhä maailmalle. Vuonna 1928 hän matkusti puoleksi vuodeksi Australiaan tutustumaan suomalaisten siirtolaisten elämään. Matkasta syntyi kirja *Suomi Australiassa: matkahavaintoja* (1929), joka oli ensimmäisiä Australiaa käsitelleitä suomenkielisiä matkakirjoja.

Vuonna 1931 Malmberg palasi pysyvästi Suomeen. Hän kuoli 67-vuotiaana vuonna 1933. Muistokirjoituksia julkaistiin lukuisissa lehdissä aina *The New York Timesia* myöten. Viimeistä kirjansa *Johtajia* hän ei enää ehtinyt nähdä painettuna.

Tämä on uudistettu laitos alun perin vuonna 1922 ilmestyneestä kirjasta. Kieliasuun on lukemisen helpottamiseksi tehty pieniä kieliopillisia korjauksia, muun muassa oikeinkirjoitusta on joiltain osin nykyaikaistettu. Muutokset ovat kuitenkin hyvin vähäisiä eikä esimerkiksi lauserakenteisiin tai sanavalintoihin ole puututtu, sillä tekstin vanhahtava sävy ja Malmbergin oma ääni on haluttu säilyttää mahdollisimman alkuperäisenä.

Tuija Tuomaala

Aino Malmberg on 1900-luvun alun unohdettuja suomalaisia vaikuttajanaisia. Hän asui pitkään Lontoossa ja kiersi ympäri Britanniaa ja Yhdysvaltoja esitelmöimässä Suomesta ja naisten äänioikeudesta. Hän tapasi aikansa tunnettuja kirjailijoita, suffragetteja ja poliitikkoja ja seurasi näköalapaikalta ensimmäisen maailmansodan tuloa Eurooppaan ja sodan vaikutuksia yhteiskunnalliseen ilmapiiriin Atlantin molemmin puolin.

Malmberg oli myös seikkailija, joka ei epäröinyt tarttua tilaisuuteen, kun sellainen osui kohdalle. Kirjassa hän kertoo värikkäistä Lontoon-vuosistaan. Humoristisella, paikoin satiirisellakin otteella hän kuvailee kokemuksiaan ja tapaamiaan ihmisiä ja tekee osuvia havaintoja 1910-luvun yhteiskunnasta ja kulttuurielämästä.

www.punoskustannus.fi

